

การวิเคราะห์คุณลักษณะไทย คุณค่า และกระบวนการถ่ายทอด
ศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทย : กระบี่กระบอง

นางสุจิตรา สุนทรทรัพย์

สถาบันวิทยบริการ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรดุษฎีบัณฑิตก

สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา

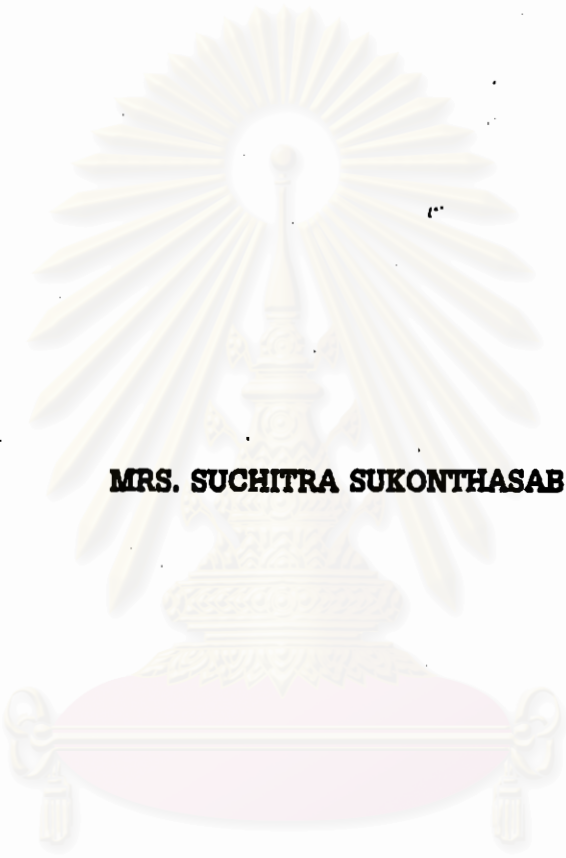
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปีการศึกษา 2540

ISBN 974-638-375-2

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**AN ANALYSIS OF THAI CHARACTERISTICS, VALUES AND
TRANSMISSION PROCESS OF THAI MARTIAL ARTS : KRABI-KRABONG**

MRS. SUCHITRA SUKONTHASAB

**สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย**
A Dissertation Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for the Degree of Doctor of Philosophy in Development Education

Department of Foundations of Education

Graduate School

Chulalongkorn University

Academic Year 1997

ISBN 974-638-375-2

หัวข้อวิทยานิพนธ์

การวิเคราะห์คุณลักษณะไทย คุณค่า และกระบวนการถ่ายทอดศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทย : กระบี่กระบอง

โดย

นางสุจิตรา สุคนธ์ทรัพย์

ภาควิชา

สารพัดศึกษา

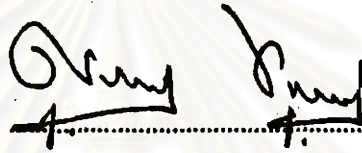
อาจารย์ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ สัจกุล

อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิมลนา สุวรรณเขตนินดม

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการ
ศึกษาค้นคว้าหลักสูตรปริญญาตรีบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ นายแพทย์ ฐานันท์ ชูติวงศ์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

.....ประธานกรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ทองต่วน หงส์พันธุ์)

.....อาจารย์ที่ปรึกษา
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.กรรณิการ์ สัจกุล)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิมลนา สุวรรณเขตนินดม)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ศิลาชัย สุวรรณชาติ)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.อมรวิทย์ นาครทรรพ)

พิมพ์ด้วยฉบับราชบัณฑิตยสถานพิมพ์ภายในกรอบสี่เหลี่ยมนี้เพียงแผ่นเดียว

สุจิตรา สุคนธ์ทรัพย์ : การวิเคราะห์คุณลักษณะไทย คุณค่า และกระบวนการถ่ายทอดศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทย : กระบี่กระบอง

(AN ANALYSIS OF THAI CHARACTERISTICS, VALUES AND TRANSMISSION PROCESS OF THAI MARTIAL ARTS : KRABI-KRABONG)

อ.ที่ปรึกษา : ผศ.ดร.กรรณิการ์ สัจกุล, อ.ที่ปรึกษาร่วม : ผศ.ดร.สุวัฒนา สุวรรณชชนิกม, 410 หน้า

ISBN 974-638-375-2

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาคุณลักษณะไทย คุณค่า และกระบวนการถ่ายทอดศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทย (2) วิเคราะห์เชิงคุณภาพในด้านคุณลักษณะไทย คุณค่า และกระบวนการถ่ายทอดศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวกระบี่กระบอง (3) นำเสนอกระบวนการถ่ายทอด คุณลักษณะไทย คุณค่าในศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวกระบี่กระบอง ไปรณกรรมการวิจัยประกอบด้วย การศึกษาเชิงประวัติศาสตร์ การศึกษาภาคสนาม จำนวน 6 สนาม และการประชุมกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ

ผลการวิจัยพบว่า

(1) พัฒนาการของการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทยมี 3 ระยะ คือ ยุคทวารวดีและทวารวดีตอนปลาย ยุคเริ่มการรวมและการทหารสมัยใหม่ และยุคการรวมและการทหารสมัยใหม่ คุณลักษณะไทยที่ปรากฏประกอบด้วย องค์รวมของความกตัญญูกตเวที ความวิริยะ ความมีขันติ ความสามัคคี และพรหมวิหารสี่ คุณค่าประกอบด้วย คุณค่าในวิชา คือใช้ในการป้องกันตัว คุณค่าในผู้เรียน คือ รักชาติ ภูมิใจในความเป็นไทย และคุณค่าในสังคมคือ การมีวินัย เสียสละเพื่อส่วนรวม กระบวนการถ่ายทอดที่สำคัญประกอบด้วย การจัดประสบการณ์ตรงให้กับผู้เรียนโดยครูต้นแบบที่มีคุณภาพ ด้วยการสอนทักษะพร้อมไปกับอบรมปลูกฝังผู้เรียน

(2) ปัจจุบันพบว่า คุณลักษณะไทยในศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวกระบี่กระบอง ประกอบด้วย ความกตัญญูกตเวที ความวิริยะ ความมีขันติ ความสามัคคี และพรหมวิหารสี่ แต่เป็นลักษณะแยกส่วน คุณค่าที่พบมีคุณค่าในวิชา เป็นการแสดงที่เป็นเอกลักษณ์ของไทย คุณค่าในผู้เรียนคือ มีสติ มีไหวพริบ และคุณค่าในสังคมคือ การมีวินัย แต่คุณค่าดังกล่าวไม่ครบถ้วนสมบูรณ์ กระบวนการถ่ายทอดประกอบด้วย การจัดประสบการณ์ตรงให้แก่ผู้เรียน ครูต้นแบบที่มีความชำนาญในกระบี่กระบอง สอนเน้นเฉพาะทักษะ

(3) ในอนาคตกระบวนการถ่ายทอดศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวกระบี่กระบองควรมีการจัดประสบการณ์ตรงที่มีความหมายให้กับผู้เรียน สอนทั้งทักษะและอบรมปลูกฝัง โดยยึดหลักไตรสิกขา ครูต้นแบบมีคุณภาพ คุณลักษณะไทยที่ปรากฏควรเป็นลักษณะของ "สุนทรียธรรม" และจัดให้มีคุณค่าสมบูรณ์ ทั้งคุณค่าในวิชา คือใช้ในการป้องกันตัว คุณค่าในผู้เรียนคือ รักความเป็นไทย รักชาติ และคุณค่าในสังคมคือ การมีวินัย การเสียสละเพื่อส่วนรวม

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาควิชา..... สारिकศึกษา.....
สาขาวิชา..... ศึกษาศาสตร์.....
ปีการศึกษา..... 2540.....

ลายมือชื่อนิติศ..... สุจิตรา สุคนธ์ทรัพย์.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา..... กรรณิการ์.....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาร่วม..... สุวัฒนา.....

C 640254 : MAJOR DEVELOPMENT EDUCATION

KEY WORD: THAI CHARACTERISTICS/ VALUES/ TRANSMISSION PROCESS/ KRABI-KRABONG

SUCHITRA SUKONTHASAB: AN ANALYSIS OF THAI CHARACTERISTICS, VALUES AND

TRANSMISSION PROCESS OF THAI MARTIAL ARTS : KRABI-KRABONG. THESIS ADVISOR:

ASSIST. PROF. KANNIGA SACHAKUL. Ph.D. THESIS CO-ADVISOR: ASSIST. PROF. SUVATANA

SUWANKETNIKOM. Ph.D. 410 pp. ISBN 974-638-375-2

This research aimed to (1) study the Thai characteristics, values and the transmission process of Thai martial arts, (2) do a qualitative analysis of Thai Characteristics, values and the transmission process of Krabi-Krabong, and (3) present the transmission process of the Thai characteristics, and values and the transmission process of Krabi-Krabong. The research program composed of a historical study, a field study, in 6 sites and the group disson of experts.

The findings of this research were as follows:

1) The development of Thai martial arts fall into 3 periods: (1) a war time and ancient war strategy period, (2) a period marked by the advent of new warfare and a new military strategy, and (3) a period of new warfare and a new military strategy. The Thai characteristics include embodiment of Katunyukatavatee (gratitude), Viriya (diligence), Khanti (patience), Samukkee (solidarity) and Phromviharnsi (the four noble states of mind). Values in knowledge of self defence, in the learners as evidenced by nationalism, pride in the Thai identity, social values as featured by a sense of discipline, and sacrifice for a common interest. The main transmission process comprised the reenactment of real-life experience for learners by transferring a quality model master of Krabi-krabong in terms of skills and a desirable conduct on the part of the learners.

2) It had been shown that the Thai characteristics of Krabi-Krabong comprised such qualities as Katunyukatavatee, Viriya, Khanti, Samukkee and Phromviharnsi, all of which were isolated one from another. Values in Knowledge as evidenced by the Thai identity were such values in the learners as mindfulness, wit and such social values as a sense of discipline, all of which were only partial. The transmission process includes the reenactment of real-life experience for the learners by imparting a model well-versed in Krabi-Krabong with emphasis on skills.

3) In the future, the transmission process of Krabi-Krabong should focus on the reenactment of meaningful real-life experience for the learners; imparting both skills and a desirable conduct, based on Tri-sikka (the threefold method of training in morality, concentration, and wisdom). The model master in the learning process must be of quality. The Thai characteristics should be relevant to "Suntareyatum" and the integrity of all components in terms of values in knowledge, namely, the martial arts, values in the learners, pride in the Thai identity, nationalism and such social values as a sense of discipline and sacrifice for the common interest.

ภาควิชา.....สารพัดศึกษา.....

สาขาวิชา.....พัฒนศึกษา.....

ปีการศึกษา.....2540.....

ลายมือชื่อนิสิต.....สุชิตรา สุขอนธาสาบ.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา.....คณิน สุวาทนา.....

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษาท่าน.....นาง นาม.....

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้เกิดขึ้นและสำเร็จลงได้ด้วยความสำนึกในพระมหากรุณาธิคุณของบูรพกษัตริย์ทุกพระองค์ ความสำนึกในความรู้ความสามารถของภูมิปัญญาครูไทยทุกคน ที่ได้สร้างวิชาการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทยเพื่อใช้ในการรักษาเอกราชของชาติ ทำให้คนไทยเป็น "ไทย" ตราบนานเท่าทุกวันนี้ คุณความดีของงานวิจัยครั้งนี้ขอถวายเป็นเครื่องสักการะแด่บูรพกษัตริย์ และมอบแด่ครูกระบี่กระบองทั้งปวง

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณ อาจารย์ วิจิต ชีเชิญ ที่ได้เป็นผู้จุดประกายความคิดของงานวิจัย และให้การสนับสนุนด้วยดีตลอดมา ขอกราบขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กวรรณิการ์ สัจกุล อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. สุวัฒนา สุวรรณเขตนิคม อาจารย์ที่ปรึกษาร่วม ที่ได้กำลังใจ และอบรมบ่มความคิดจนงานวิจัยสำเร็จลงด้วยดี ขอกราบขอบพระคุณ รองศาสตราจารย์ ดร. ทองคุณ หงส์พันธุ์ ที่ได้กรุณาให้การสนับสนุนและให้เกียรติเป็นประธานในการสอบวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ขอขอบคุณคณะผู้ร่วมวิจัยทุกคนอย่างจริงใจโดยเฉพาะ อาจารย์ พรทิพย์ อ้นทิวโรทัย และอาจารย์ บุศยา ณ ป้อมเพชร์ และขอขอบคุณครูอาจารย์กระบี่กระบองทุกท่าน และผู้เรียนกระบี่กระบองทุกท่านที่ให้ความร่วมมืออย่างดีในการให้ข้อมูลเพื่อการวิจัย

สุดท้ายนี้ ขอกราบขอบพระคุณ คุณแม่นิยายงค์ สุคนธ์ทรัพย์ ที่ได้กำลังใจ ห่วงใย รวมทั้งให้การสนับสนุนตลอดมา และขอขอบคุณ คุณปัญญาธัมม์ สุคนธ์ทรัพย์ ผู้ที่เป็นกำลังใจ และเป็นพลังให้ ผู้วิจัยทำงานวิจัยครั้งนี้สำเร็จด้วยดี

สุจิตรา สุคนธ์ทรัพย์

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

		หน้า
	บทคัดย่อภาษาไทย	ง
	บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
	กิตติกรรมประกาศ	ฉ
	สารบัญ	ช
	สารบัญตาราง	ฐ
	สารบัญแผนภาพ	ณ
บทที่		
1	บทนำ	1
	1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
	1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย	9
	1.3 ขอบเขตของการวิจัย	9
	1.4 คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	10
	1.5 วิธีดำเนินการวิจัย	10
	1.6 ประโยชน์ที่ได้รับจากการวิจัย	11
2	วรรณคดีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	12
	2.1 แนวคิดด้านวัฒนธรรม	12
	2.2 ทฤษฎีและแนวคิดเกี่ยวกับพัฒนา	21
	2.3 ทฤษฎีคุณค่า	31
	2.4 แนวคิดเกี่ยวกับคุณลักษณะไทย	37
	2.5 งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	40
3	วิธีดำเนินการวิจัย	47
	3.1 การศึกษาในเชิงประวัติศาสตร์	47
	3.2 การศึกษาสภาพปัจจุบัน	49
	3.3 การนำเสนอกระบวนการถ่ายทอด คุณค่า และคุณลักษณะไทย	54
	3.4 การสรุปและประมวลผล	56

บทที่		หน้า
4	คุณลักษณะไทย คุณค่า กระบวนการถ่ายทอดศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวในอดีต	57
4.1	ลักษณะของมวยไทยและกระบี่กระบอง.....	58
4.2	วิวัฒนาการศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทย	62
4.2.1	สมัยกรุงสุโขทัย	62
4.2.2	สมัยกรุงศรีอยุธยา	66
4.2.3	สมัยกรุงธนบุรี	87
4.2.4	สรุปวิวัฒนาการของศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว ระหว่างสมัยกรุงสุโขทัย - กรุงธนบุรี	90
4.2.5	สมัยกรุงรัตนโกสินทร์	93
4.2.5.1	สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกมหาราช	93
4.2.5.2	สมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย	98
4.2.5.3	สมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว	103
4.2.5.4	สมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	105
4.2.5.5	สรุปวิวัฒนาการศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว ระหว่าง รัชกาลที่ 1 - สมัยรัชกาลที่ 4	107
4.2.5.6	สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว	109
4.2.5.7	สมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว	121
4.2.5.8	สรุปวิวัฒนาการของศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว ระหว่างรัชกาลที่ 5 - รัชกาลที่ 6	132
4.2.5.9	สมัยพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว	134
4.2.5.10	สมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล	136
4.2.5.11	สมัยพระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหาอานันทมหิดล 145	145
4.2.5.12	สรุปวิวัฒนาการศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว สมัยรัชกาลที่ 7 - รัชกาลที่ 9 (พ.ศ.2533)	168
4.3	สรุปขั้นตอนการเรียนมวยไทยและกระบี่กระบอง	170
4.4	สรุปวิวัฒนาการศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทยในอดีต	185
4.5	คุณลักษณะไทยในศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทย	192
4.6	คุณค่าของศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทย	200
4.7	กระบวนการถ่ายทอดศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทย	202

บทที่	หน้า	
5	คุณลักษณะไทย คุณค่า กระบวนการถ่ายทอดศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว กระบี่กระบอง	209
5.1	รายละเอียดของพื้นที่สนาม	210
5.1.1	สำนักดาบพุทธโรสวิมวดี แห่งกรุงศรีอยุธยา	210
5.1.2	โรงเรียนนายร้อยพระจุลจอมเกล้า	223
5.1.3	วิทยาลัยพลศึกษาจังหวัดอ่างทอง	237
5.1.4	วิทยาลัยนาฏศิลป์	251
5.1.5	โรงเรียนเจ้าพระยาวิทยาคมน	260
5.1.6	โรงเรียนพุทธจักรวิทยา	271
5.2	สรุปข้อมูลจากพื้นที่สนาม	277
5.2.1	คุณลักษณะไทยในศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวกระบี่กระบอง	278
5.2.2	คุณค่าของศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวกระบี่กระบอง	295
5.2.3	กระบวนการถ่ายทอดศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวกระบี่กระบอง	300
6	กระบวนการถ่ายทอด คุณลักษณะไทย คุณค่าในศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว กระบี่กระบองในอนาคต	313
6.1	วิวัฒนาการของศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทย	313
6.2	คุณลักษณะไทยในศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวกระบี่กระบองในอนาคต	314
6.3	คุณค่าของศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวกระบี่กระบอง	320
6.4	กระบวนการถ่ายทอดศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวกระบี่กระบอง	322
7	สรุปผลการวิจัย อภิปราย และข้อเสนอแนะ	338
7.1	สรุปผลการวิจัย	339
7.1.1	คุณลักษณะไทย คุณค่า และกระบวนการถ่ายทอดศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว แบบไทยในอดีต	339
7.1.2	คุณลักษณะไทย คุณค่า และกระบวนการถ่ายทอดศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัว กระบี่กระบอง	344
7.1.3	การนำเสนอกระบวนการถ่ายทอด คุณลักษณะไทย คุณค่า ในศิลปะการต่อสู้ ป้องกันตัวกระบี่กระบอง	348

บทที่	หน้า
7.2 การอภิปรายผล	350
7.2.1 คุณลักษณะไทยในศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวกระบี่กระบอง	351
7.2.2 คุณค่าในศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวกระบี่กระบอง	355
7.2.3 กระบวนการถ่ายทอดศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวกระบี่กระบอง	359
7.2.4 คุณค่าของวัฒนธรรมศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวกระบี่กระบอง ในพัฒนศึกษา	364
7.3 ข้อเสนอแนะ	370
รายการอ้างอิง	373
ภาคผนวก	389
ประวัติผู้วิจัย	410

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	วิวัฒนาการของศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทย	190
2	วิวัฒนาการรูปแบบของศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทย	191
3	สรุปคุณลักษณะไทยด้านคุณสมบัติประจำตนที่ปรากฏในพื้นที่สนาม	287
4	สรุปคุณลักษณะไทยด้านแนวการดำเนินชีวิตที่ปรากฏในพื้นที่สนาม	294
5	สรุปคุณค่าในศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวกระบี่กระบองที่ปรากฏในพื้นที่สนาม	298
6	สรุปกระบวนการถ่ายทอดศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวกระบี่กระบอง ที่ปรากฏในพื้นที่สนาม	310
7	สรุปภาพรวมของการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์คุณลักษณะไทย คุณค่า และ กระบวนการถ่ายทอดศิลปะการต่อสู้ป้องกันตัวแบบไทย	379

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญแผนภาพ

แผนภาพที่	หน้า
1 ภาพแสดงความรู้กระป๋องที่ถ่ายทอดในอดีต	203
2 ภาพแสดงคุณลักษณะไทยของผู้เรียนกระป๋องในอดีตและในปัจจุบัน	278
3 ภาพแสดงความรู้กระป๋องที่ถ่ายทอดในปัจจุบัน	301
4 ภาพแสดงความรู้วิชากระป๋องในอดีตและปัจจุบัน	326
5 ภาพแสดงลักษณะการบูรณาการความรู้วิชากระป๋อง	331
6 ภาพแสดงลักษณะของวิชากระป๋อง	358
7 ภาพแสดงการสืบทอดวิชากระป๋องในสถาบันพลศึกษา	403
8 ภาพแสดงการสืบทอดวิชากระป๋องในวิทยาลัยนาฏศิลป์.....	404

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย